

**ВИКОРИСТАННЯ МОТИВІВ ТВОРІВ
МАРІЇ ПРИМАЧЕНКО
В ДИЗАЙНІ ОДЯГУ**

Катерина Кисельова,
<https://orcid.org/0000-0002-1580-287X>
кандидат технічних наук,
доцент,
Київський національний університет
культури і мистецтв,
член Спілки
дизайнерів України,
Київ, Україна
katerinakiselova@gmail.com

Олександра Пенчук,
<https://orcid.org/0000-0002-3092-9780>
кандидат технічних наук,
доцент,
Київський національний університет
культури і мистецтв,
член Спілки
дизайнерів України,
Київ, Україна
stolorz17@ukr.net

Леся Турчак-Лазуренко,
<https://orcid.org/0000-0002-0490-8732>
кандидат мистецтвознавства,
доцент,
Київський національний університет
культури і мистецтв,
член Спілки
дизайнерів України,
Київ, Україна
lesya.i.turchak@gmail.com

**USING MOTIVES OF MARIA
PRYMACHENKO
WORKS IN CLOTHES DESIGN**

Kateryna Kyselova,
<https://orcid.org/0000-0002-1580-287X>
PhD in Technical Sciences (Engineering),
Associate Professor,
Kyiv National University
of Culture and Arts,
Member of the Union
of Designers of Ukraine,
Kyiv, Ukraine
katerinakiselova@gmail.com

Oleksandra Penchuk,
<https://orcid.org/0000-0002-3092-9780>
PhD in Technical Sciences,
Associate Professor,
Kyiv National University
of Culture and Arts,
Member of the Union
of Designers of Ukraine,
Kyiv, Ukraine
stolorz17@ukr.net

Lesia Turchak-Lazurenko,
<https://orcid.org/0000-0002-0490-8732>
PhD in Art Studies,
Associate Professor,
Kyiv National University
of Culture and Arts,
Member of the Union
of Designers of Ukraine,
Kyiv, Ukraine
lesya.i.turchak@gmail.com

Анотація

Метою статті є опис та систематизація проектів дизайну одягу за мотивами творчості української художниці, представниці наївного мистецтва Марії Примаченко. **Методи дослідження.** У статті використані методи мистецтвознавчого та структур-

Abstract

The aim of the article is the description and systematizing of clothes design projects according to the creative activity motives of Maria Prymachenko, the Ukrainian artist, representative of Naive Art. **Research methods.** In the article methods of art learning as well as

но-функціонального аналізу. Наукова новизна. У статті упорядковано й систематизовано прийоми звернення до мотивів творчості Марії Примаченко в дизайні одягу початку ХХІ століття. Виявлено різноманітні підходи дизайнерів у створенні сучасних інспірацій – від прямого використання окремих персонажів, сюжетів картин, окремих деталей або їх вільного поєднання й авторської переробки до використання характерного забарвлення або розміщення окремих колірних плям, використання написів художниці й навіть зразків її почерку. **Висновки.** У результаті дослідження доходимо висновку, що інспірації з творів Марії Примаченко є актуальним трендом у сучасному дизайні одягу. Найчастіше образи її творчості можна впізнати в доповненнях та аксесуарах, які набувають нового контексту через смислові асоціації дизайнера. Щодо використання різних прийомів такого поєднання треба відмітити, що на введення мотивів у форму та крій одягу наважилися лише окремі дизайнери. Ці моделі носили здебільшого подіумний (виставковий) характер. Іноді окремі речі складного крою (головні убори, рукавички) використовувалися як доповнення до подіумних образів задля підсилення асоціативної складової. Натомість у сфері готового одягу найбільшого розповсюдження набули прийоми прикрашання речей простого крою: футболки, світшоти, шоперів. Образи Марії Примаченко наносяться на ці вироби шляхом принтування, рідше виконуються у вигляді аплікацій чи вишивки. Такі речі доступні для сприйняття різної аудиторії, легко тиражуються і на них зберігається попит. Незважаючи на простоту або складність творчих прийомів, що використовуються дизайнерами при створенні одягу різних класів, використання мотивів творчості Марії Примаченко породжує зв'язок з національною спадщиною, допомагає єднанню українців. У такий спосіб дизайн відповідає потребам часу і виконує як декоративну, так й ідеологічну функцію.

Ключові слова:

сучасний дизайн одягу, наївне мистецтво, етнодизайн, прийоми дизайну, мотиви творчості, Марія Примаченко.

structural and functional method were used. **The scientific novelty.** In the article address approaches to Maria Prymachenko creative activity motives in clothes design at the beginning of the ХХІth century were arranged and systematized. Diverse approaches of designers to create modern inspirations – from direct using of some actors, picture plots, certain details or their free combination and author's transformation up to using characteristic colouring or locating certain colour spots, using the artist's notes and even examples of her handwriting – were revealed. **Conclusions.** As the result of the research the conclusion was made, that inspirations from Maria Prymachenko works are the actual trend in modern clothes design. Her images can be recognized as often as possible in additions and accessories, which get a new context through designer's sense associations. As far as using different approaches to such a combination is concerned, it should be noted that, only some designers dared introduce such motives into the clothes form and silhouette. These models had mainly podium (exhibition) character. Sometimes certain items of a complex silhouette (hats, gloves) were used as additions to the podium images to strengthen associative components. In the sphere of ready to wear clothes instead, decorating of simple silhouette items, such as T-shirts, sweatshirts, shoppers, have significantly widespread. Maria Prymachenko images are usually printed on such items, sometimes added as applications or embroidery. Such items are accessible to perceive by any audience, easily popularized and they are in constant demand. Despite simplicity or complexity of creative approaches, which are used by designers to create clothes of different classes, using Maria Prymachenko creative images, engendering connections with national heritage, and these help to unite the Ukrainians. In such a way design matches the demands of time and performs both decorative and ideological functions.

Keywords:

modern clothes design, Naive Art, ethnodesign, design approaches, motives of creative activity, Maria Prymachenko.

Вступ 1

У мінливому та конкурентному світі дизайн одягу часто обумовлений загальними трендами. З одного боку, універсальність образної мови робить дизайн одягу космополітичним та зрозумілим для широких мас, незалежно від національної, світоглядної або релігійної приналежності. З іншого – в сучасних умовах стандартизації та уніфікації зростає роль культурних кодів, які ідентифікують й презентують окрему націю серед інших народів світу.

Революція Гідності та війна Росії в Україні, що вже триває четвертий рік, сприяли піднесенню національної свідомості у суспільстві. Прагнення підкреслити свою належність до української культури, сприяло розвитку попиту споживачів на якісний дизайн одягу з національним колоритом та переосмисленням спадку. Інтерес до речей з етнотематикою став масовим і виявив не стільки художні, скільки ідеологічні потреби суспільства і патріотичні погляди споживачів. Але захоплення ідеологічними настановами не повинні затьмарювати естетичні компоненти, які потребують певного осмислення.

В сучасних умовах особливої актуальності набуває тематика аналізу національного спадку та його використання в сучасному дизайні взагалі та в дизайні одягу зокрема. Особливу зацікавленість викликає не пряме цитування вишиванок, а більш складні запозичення, які породжують асоціативний, опосередкований зв'язок з українською естетичною традицією. В цьому контексті переосмислення творчості всесвітньовідомої української майстрині Марії Примаченко в сучасному дизайні костюму видається вельми цікавим.

Мета дослідження 2

Мета статті полягає в аналізі і систематизації цитувань та інтерпретацій мотивів творчості Марії Примаченко в сучасному дизайні одягу.

Методологія та аналіз джерельної бази 3

Методологія дослідження базується на застосуванні мистецтвознавчого та структурно-функціонального методів для виявлення системи естетичних цінностей, які виконують функцію ідентифікаторів. Окрім того, для з'ясування рівня наукової розробленості проблеми використано метод джерелознавчого аналізу; опис та обробку візуальної інформації.

Важливими для написання цієї статті є дослідження з етнодизайну, зокрема ті, у яких викладено загальну теорію – праці Є. Антоновича (2015), В. Даниленка (2005), В. Косіва (2003), Ю. Легенького (2000), І. Сиваш (2018) та інших дослідників. Існує чимало енциклопедій, монографій, наукових статей, та матеріалів конференцій, присвячених етнодизайну. М. Станкевичем (1997) описана концепція етномистецтва, яка допомагає нам вкласти творчий спадок Марії Примаченко у формування української естетичної традиції.

Реалізація етнотематики в дизайн-продукції здебільшого висвітлюється в публікаціях ЗМІ та соціальних мережах і носить описовий, а не науковий характер. Зазвичай це частковий огляд колекцій або оремих моделей, іноді з акцентом на відповідності дизайнерських пошуків сучасним тенденціям моди.

Натомість досліджень з реалізації етномотивів у дизайні надзвичайно мало, не кажучи вже про майже повну відсутність спроб систематизації матеріалу за критеріями, окрім часової послідовності. Проблематику національної ідентичності в творах графічного дизайну розглядає Є. Антонович (2015), В. Косів (2003), С. Прищенко (2015), Н. Удріс-Бородавко (2023). У галузі дизайну одягу такі дослідження були здійснені О. Тканко (2006), З. Тканко (2015), Я. Мельник (2018), О. Шандренко (2014), Л. Цимбали (2019), Ю. Юрчишиною (2021). Здебільшого аналізувались інтерпретації вишиванки як найбільш типового асоціативного тригера. Використання мотивів художників-примітивістів в одязі цілеспрямовано не розглядались.

Н. Удріс-Бородавко (2024), розглядаючи застосування мотивів творчості художників-примітивістів на прикладах сучасного українського дизайну, виводить основні принципи побудови такого звернення, етапи опрацювання та інтерпретації при створенні авторського контенту. Використання мотивів художників-примітивістів в одязі цілеспрямовано не розглядались.

Творчість Марії Примаченко як феномен прояву української народної культури досліджували О. Найдено (2011), Г. Борисова та Н. Самрук (2008), Д. Клочко (*Загадки екзотичних звірів*, 2016) та інші. Ці дослідники розглядають життєві обставини, творчий шлях, естетичні та символічні аспекти творчості майстрині, але подальша інтерпретація мотивів Примаченко в сучасному мистецтві та дизайні не була достатньо досліджена.

Результати дослідження **4**

В сучасних індустріальних суспільствах почуття етнічної приналежності виконує компенсаторну функцію на противагу загальній глобалізації та уніфікації. В Україні через трагічні події останніх років ця противага й намагання заявити про себе як про члена певної етнічної групи набула особливої ваги. Одяг завжди був універсальним носієм інформації. За допомогою знаків одяг передає повідомлення, у якому важливу роль відіграють загальнокультурні, загальносоціальні, групові та індивідуальні коди. Висока комунікативна складова сучасного інформаційного суспільства робить одяг фактично найпростішим транслятором національних символів, до яких наежить і творчий спадок українських художників наївного мистецтва.

Український наїв є унікальним соціокультурним явищем, яке зародилося в колективній свідомості народу та має міцні фольклорні корені. Це філософія і спосіб погляду на світ через

культурні традиції, де за простими формами та яскравими кольорами зображень, ігноруванням перспективи та примітивністю композицій ховається глибокий сенс безпосереднього, внутрішнього відчуття багатовікової народної культури.

Марія Примаченко – відома майстриня українського наївного мистецтва. Через все життя пронесла вона жагу творити та ділитися своїми відкриттями з людьми. Вона одна з тих митців, які створили неповторний світ власних образів, світ краси, майстерно передавали почуття, що живуть у народі, в його фольклорі та думках. Її роботи – це поєднання казок, легенд та самого життя.

За твердження редакторки української редакції Vogue Маріни Шулікіної (2024), «вже два роки світ переживає справжній бум на творчість української художниці Марії Примаченко: у травні 2022-го роботи мисткині стали частиною головної програми Венеційської бієнале, а про її творчість написали головні медіа світу, від The Guardian до The Times».

Така зацікавленість творами Примаченко не випадкова. Якщо згадати відомий афоризм Жоржа Бюфона «стиль – це людина», то Примаченко – це стиль з неповторними особливостями, що відображає її природні властивості та ідеї, які можуть бути надбанням багатьох.

Як кожний стиль, Примаченко має свою еволюцію та певну етапність: конструктивність та дитяча казковість робіт 30-х років, сум та символічність – 60-70-х років і підвищена декоративність й максимальна алегоричність – 80-х років.

Художниця часто зображувала орнаментальних звірів, які, власне й зацікавили настільки сучасних дизайнерів. Дивовижні поєднання й жести цих тварин не вичерпуються легендами і казками, але скоріше є образами фантазії самої художниці. Також варто згадати алегоричні картини Примаченко, як, наприклад, «Страшна війна», яка сьогодні видається образом-передчуттям, тоді як створена вон художницею у 1960-х рр. У її творчості міститься пересторога Україні, передбачення подальших подій, універсальність життєвих настанов. Звичайно, все це не може не привертати увагу суспільства до її особистості та спадку, який українські дизайнери як відповідь на потреби суспільства почали активно використовувати й розвивати.

Розпочала цю триумфальну ходу робіт Примаченко на подіумі дизайнерка Оксана Караванська, яка завжди зацікавлює глядача цікавим перетворенням етнічних мотивів. У 2009 р., який ЮНЕСКО оголосило Роком Марії Примаченко (до її 100-літнього ювілею), Караванська представила колекцію «Весна – літо 2009», у якій фантастичні тварини поставали в різних моделях колекції у вигляді принтів, вишивок білим по білому, об'ємних аплікацій з використанням різного ступеню прозорості матеріалів та монорапортних композицій, виконаних паєтками. У робо-

тах містилося як пряме запозичення окремих персонажів, так і їх авторська інтепретація, поєднання сюжетів різних картин, запозичення дрібних деталей при збереженні та зміні колористики.

Українська дизайнерка Ярослава Хоменко спільно з фондом Марії Примаченко втілила в життя колекцію одягу за мотивами її картин. Фантастичні сюжети художниці прикрасили світшоти та взуття, які містили рукотворні аплікації восьми звірів і птахів без збереження фону.

В рамках Kyiv Fashion Days FW 2014–2015 дизайнер Ольга Андреева представила жіночу колекцію, основною темою якої стала творчість Марії Примаченко. Кольори колекції та їх поєднання, орнаментальні мотиви та мотиви вишивок нагадують окремі фрагменти робіт майстрині. Тканини колекції мають малюнок клаптикової техніки, яка асоціюється з полями, луками, садами, квітами, які зображувала Примаченко в своїх роботах.

22 жовтня 2021 р. український дизайнер Андре Тан і телеведучка Катя Осадча представили нову спільну колекцію – Timeless. В неї увійшли светри, трикотажні брючні костюми та кардигани, елегантні сукні та спідниці. На сукнях та светрах, виконаних з трикотажу, розквітли мальви та волошки з картин Тетяни Яблонської та Марії Примаченко (рис. 1).

За мотивами картин Марії Примаченко український бренд «Oliz» випустив яскраву патріотичну колекцію речей «Вільні»: до неї увійшли дві хустки та п'ять футболок. Для них були відбрані картини, які також можна вважати пророцтвом Марії Примаченко: «Атомна війна будь проклята», «Дарю дорогій армії українську паляницю», «Сині волошки дарую Україні», «Весна Миру» (рис. 2). В липні 2021 р. бренд повторив експеримент у літній колекції, значно розширивши асортимент та прийоми цитування. До колекції увійшли блузи, сукні, костюми та хустини з моно-рапортними та рапортними композиціями, складеними з фрагментів робіт художниці.

Рис. 1. Моделі колекції Андре Тана та Каті Осадчої (Картини Тетяни Яблонської, 2021).

Fig. 1. Models of the collection by Andre Tan and Katya Osadcha (Kartyny Tetiany Yablonskoi, 2021).

Рис. 2. Моделі бренду Oliz (Кіхтенко, 2022).

Fig. 2. Models of the Oliz brand (Kikhtenko, 2022).

Звертаються до творчості Примаченко й менш відомі бренди. «Mastachka» Оксана Наумчук власноруч розписує ексклюзивні футболки казковими звірями. Креативна платформа «Redbubble» з успіхом реалізує футболки, сумки, панчохи та хустки, постільну білизну із зображеннями картин Марії Примаченко. Сайт бренду містить пропозиції 75 видів футболок з її картинами, виконаними шляхом друку. Відкритий у 2011 р. український Інтернет-магазин «Maikasoft» розміщує на футболках, майках та джемперах звірів з картин Примаченко. Інтернет-магазин «PrintOnWorld», який позиціонує себе як магазин для прихильників унікального одягу, також друкує на футболках фрагменти її картин.

Бренд одягу «Авіація Галичини», заснований у 2015 р. і який надихається новою українською армією, переосмислив картини Примаченко відповідно до своєї тематики. Фантастичні звірі тут не автентичні, але виступають основним мотивом авторських принтів.

В 2016 р. з'явився арт-бренд «Prima Maria», який упроваджує творчість майстрині в сумках, взутті, пакуваннях товарів, канцелярії.

В листопаді 2022 р. український бренд «91lab» (RITO Group) презентував капсульну колекцію трикотажу. Тригером для дизайнерки Олени Пікуль стало руйнування російськими військами Іванківського історико-краєзнавчого музею, в якому зберігалися роботи Марії Примаченко. Правнучка художниці Анастасія Примаченко, засновниця Благодійного фонду «Творча спадщина родини Марії Примаченко», надала дизайнерці рідкісні зображення робіт мисткині із сімейної колекції, які раніше не експонувалися. Цікавим стало поєднання малюнків та висловів, які Марія Примаченко писала на звороті власних робіт. Тому й почерк мисткині було залучено у дизайн. Також дизайнерка поєднала героїв кількох робіт з написами до них на одному полотні і перетворила їх у чорно-білу графіку. Анастасія Примаченко, онука майстрині, стала обличчям колекції (рис. 3).

У червні 2023 р. польський бренд одягу «Medicine» створив свою колекцію з інспіраціями Примаченко. Фантастичні

Рис. 3. Моделі бренду RITOGROUP. Фото
Дениса Маноха (Правнучка Марії
Примаченко, 2022).

Fig. 3. RITO Group brand models. Photo
by Denys Manokh (Pravnučka Marii
Prymachenko, 2022).

звірі та квіти з ріних першоджерел вільно поєднані в монорпортні композиції принтів на футболках та шоперах, у сітчасті орнаментальні композиції суконь, шортів, сорочок, шарпеток і бомберів. Привертають увагу автентичні інсталяції з примаченківських квітів, які використані для фотосесії колекції.

В серпні 2022 р. український бренд одягу «ТTSWTRS» на честь свого десятиріччя випустив капсульну колекцію одягу спільно із Фондом родини Марії Примаченко. До колекції увійшли футболки, комбінезони, боді, легінси, світшоти, сорочки з простими орнаментальними мотивами або невеличкими вишитими звірями на грудях. Всі речі з колекції названі на честь картин мисткині і її місця проживання: «Чорний звір», «Весняні квіти», «Мавпочка гуляє», «Глечик», «Рушник», «Коси», «Болотня».

Костюми у піжамному стилі та сукні з комірами були презентовані у весняно-літній колекції 2023 р. бренду «SAYYA». Для колекції була створена тканина з принтом фантастичних звірів, коміри були прикрашені вишивкою за мотивами картин.

У липні 2024 р. фандрейзингова кампанія, спрямована на підтримку культурної спадщини української народної художниці Марії Примаченко, «UKRAINIAN BEASTS Unleashed» разом із українським ритейлером «Сільпо» запустила благодійну колекцію товарів за мотивами тварин та рослин, зображених на картинах представниці наїву. До колекції увійшли світшоти із зображеннями фантастичних звірів та рослин. Євген Скрипник, організатор проекту, презентував зухвалого Космічного Коня – світшот «Зоряний Пегас» за мотивами малюнку «Коньок-горбуньок весь світ облітає і на міста прилітає» 1971 р., доброго лева за мотивами малюнку «Молодий левик зламав дуба і радується» 1989 р., харизматичні Пазури, розкішні Лотоси, розумного Кота, Собак-парамедиків і бойових Лиса та Ворону в якості принтів. За твердженням авторів, кошти від продажу підуть на будівництво музею Марії Примаченко у Болотні, – замість зруйнованого в Іванкові.

Бренд етнічного спрямування «UKRGLAMOUR» у 2024 р. презентував комплект з блузи та жилета за мотивами роботи «Дика видра пташку схопила» 1987 р. На одязі немає зображення тварин, які є центральними у згаданому творі. Однак комплект прикрашений вишивкою незвичайних гачків та пелюсток, що інспіровані колірною палітрою джерела.

Творчість Марії Примаченко знайшла відображення в авторських колекціях одягу студентів КНУКіМ Клари Ткаченко (керівник О. Пенчук) та Елеонори Руденко (керівник К. Кисельова). В колекції Е. Руденко кожен ряд експресивно виявляє ступінь волі звірів. Перший ряд присвячений свійським тваринам, другий – птахам, третій – диким звірям. П'ять з тридцяти розроблених моделей виконані в матеріалі (рис. 4). На одязі немає зображення тварин, але ми бачимо цікаві форми, нестандартне колірне поєднання та аксесуари, що відсилають нас до творчості Примаченко.

Рис. 4. Моделі колекції Елеонори Руденко, студентка Київського національного університету культури і мистецтв. Керівник О. Пенчук.

Fig. 4. Models of the collection by Eleonora Rudenko, a student of the Kyiv National University of Culture and Arts, supervised by O. Penchuk.

Колекція К. Ткаченко присвячена трагічній події, яка сталася 28 лютого 2022 р., а саме знищенню частини картин Примаченко в Історико-краєзнавчому музеї в селищі Іванків. У якості девізу колекції була обрана фраза Марії Оксентіївни: «Хочу, щоб люди жили, як квіти цвіли». Сім з двадцяти розроблених моделей виконані в матеріалі в чорному кольорі, що нагадує попіл знищених творів. На моделях вручну, чорним по чорному вишиті гладдю фантастичні звірі (рис. 5–6).

Розглянемо прийоми запозичень мотивів творчості Марії Примаченко, які є розповсюдженими в дизайні початку ХХІ століття, вони різного ступеню складності:

- використання окремих форм та деталей персонажів у формі деталей костюма, доповнень та аксесуарів;

- використання окремих форм та деталей персонажів у формі конструктивних та декоративних ліній костюма, доповнень та аксесуарів;
- пряме використання окремих персонажів з фоном;
- пряме використання окремих персонажів без фону;
- використання поєднань персонажів з різних робіт;
- авторська переробка персонажів (зміна кольору, додавання та прибирання окремих деталей);
- створення авторських персонажів у відповідній манері;
- пряме використання сюжетів картин;
- використання поєднань сюжетів;
- авторська переробка сюжетів (зміна кольору, додавання та прибирання окремих персонажів, деталей, фонів, тощо);
- використання окремих деталей робіт (квітів, гілочок, плодів, листочків, зірочок, тощо);
- авторська переробка окремих деталей робіт (зміна кольору, додавання та прибирання окремих деталей);
- пряме використання орнаментального заповнення фону (ритму, характеру розміщення та поєднання різних орнаментів);
- використання характерного забарвлення або розміщення окремих кольірних плям;
- авторська переробка орнаментального заповнення фону (зміна кольору, додавання та прибирання окремих деталей);
- використання авторських написів художниці та зразків її почерку;
- використання авторських назв творів та цитат висловлювань.

Серед найпростіших застосувань – копіювання окремих фрагментів її картин шляхом принтування або вишивки, створення монорапортних, сітчатих рапортних або лінійних рапортних орнаментальних композицій здебільшого в крупноузоровому форматі. Дизайнери часто використовують копіювання коло-

Рис. 5–6. Моделі колекції Клари Ткаченко, студентки Київського національного університету культури і мистецтв. Керівник К. Кисельова.

Fig. 5–6. Models of the collection by Klara Tkachenko, a student of Kyiv National University of Culture and Arts, supervised by K. Kyselova.

риту, поєднання та співвідношення кольорів. Потрібно наголосити на значній активізації принтування окремих персонажів, що є одним з найдоступніших шляхів звернення до творчості мисткині, що дозволяє повністю передати авторську манеру художниці і одночасно надає візуально яскравого характеру речам.

**Наукова
новизна та
практична
значимість
дослідження**

5

Виявлені основні прийоми звернення до творчості Марії Примаченко в дизайні. Найпоширенішими є пряме використання окремих персонажів, використання поєднань персонажів з різних робіт, авторська переробка персонажів, а також створення нових персонажів у відповідній манері; пряме використання сюжетів картин, використання поєднань сюжетів, авторська переробка сюжетів; використання окремих деталей робіт (квітів, гілочок, плодів, листочків, зірочок); використання орнаментального заповнення фону (ритму, характеру розміщення та поєднання різних орнаментів); використання характерного забарвлення або розміщення окремих кольірних плям; використання написів художниці і її почерку. Цікавим є те, що, незважаючи на важливу роль кольору в творчості майстрині, при його повній зміні або при ахроматичній контурній подачі авторські мотиви Примаченко легко зчитуються глядачем. Відтворюючи впізнаваний образ при створенні одягу чи аксесуарів, дизайнер доєднує цікаві асоціації, які легко підхоплюються споживачем.

Висновки

6

Тенденції у дизайні завжди співзвучні настроям суспільства. Зв'язок з національною спадщиною допомагає єднанню українців, відповідає потребам часу і створює відчуття національної значущості та спільності, резонує з цінностями суспільства та відображає справжню ідентичність. Ознаки національної самоідентифікації викликають позитивні емоції, сприяють співпереживанню національної культурної єдності та пошуку свого місця в глобальному культурно-мистецькому просторі. Творчість представників наївного мистецтва викликає відчуття моральної чистоти, душевної цілісності та гармонії, які конче необхідні сучасній людині, яка шукає відповіді на ключові питання буття.

Прагнення підкреслити свої національні корені, свою належність до української культури, сприяє поширенню зацікавленості дизайнерів та виробників у розвитку цієї теми. Такий дизайн-продукт при доречному поєднанні візуальної мови сучасної культури з архетипами народної культури викликає зацікавлення поза національною спільнотою через самобутність, нестандартність та впізнаваність.

До цитування творів Марії Примаченко в дизайні одягу долучались дизайнери Оксана Караванська, Ярослава Хоменко, Ольга Андреева, Анна Кареніна, Андре Тан; а також – бренди «Oliz», «Mastachka», «Авіація Галичини», «Prima Maria», «91lab»,

«Medicine», «TTSWTRS», «UKRGLAMOUR», Креативна платформа «Redbubble Maikasoft», «PrintOnWorld» тощо. Багато дизайнерів та брендів використовували тему творчості Марії Примаченко неодноразово, а деякі побудували на використанні народної творчості власну концепцію та успіх.

Щодо використання дизайнерами різних прийомів треба відмітити, що на введення мотивів в форму та крій одягу наважилися лише окремі дизайнери: ці моделі носили подіумний (виставковий) характер або окремі складні речі використовувалися як доповнення до подіумних образів.

У сфері готового одягу найбільшого розповсюдження набули прийоми прикрашення речей простого крою, – футболки, світшоти, шопери, – напряму запозиченими персонажами, які наносяться на одяг шляхом принтування, рідше виконуються у вигляді апликацій чи вишивки. Такі речі доступні для сприйняття широкими масами, легко тиражуються й гарно продаються. Все це робить етнодизайн одним з провідних трендових напрямків, що потребує подальшого наукового опрацювання.

Список бібліографічних посилань

- Антонович, Є. (2015). Етноренесанси в культурі XX ст. та їхні етнодизайнерські виміри. В Є. Антонович (Ред.), *Етнодизайн: європейський вектор розвитку і національний контекст* (Кн. 1, с. 7–11). Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка.
- Борисова, Г., & Самрук, Н. (2008). *Марія Примаченко. Дарую вам сонце* [Каталог виставки]. Родовід.
- Даниленко, В. (2005). *Дизайн України у світовому контексті художньо-проектної культури* [Монографія]. Харківська державна академія дизайну і мистецтв; Колорит.
- Загадки екзотичних звірів Марії Примаченко*. (2016, 12 лютого). Українська правда. <https://life.pravda.com.ua/culture/2016/02/12/208057>
- Картини Тетяни Яблонської та Марії Примаченко у новій колекції Andre Tan X Катя Осадча*. (2021, 19 жовтня). Marie Claire. <https://marieclaire.ua/fashion/kartini-tetyani-yablonskoyi-ta-mariyi-primachenko-u-novij-kolektsiyi-andre-tan-x-katya-osadcha/>
- Кіхтенко, В. (2022, 18 квітня). *Київський бренд OLIZ створив колекцію хустинок і футболки за мотивами картин Марії Примаченко*. Віледж. <https://www.village.com.ua/village/city/city-news/325201-kiyivskiy-brend-oliz-stvoriv-kolektsiyu-hustinok-ta-futbolok-za-motivami-kartin-mariyi-primachenko>
- Косів, В. М. (2003). *Національні моделі і глобалізація графічного дизайну другої половини XX ст.* [Автореферат дисертації кандидата мистецтвознавства, Харківська державна академія дизайну і мистецтв].
- Легенький, Ю. Г. (2000). *Дизайн: культурологія та естетика*. Київський державний університет технологій та дизайну.
- Мельник, М. Т. (2018). *Мода: від авангарду до япстерів*. MODOSLAV.
- Найден, О. С. (2011). *Марія Примаченко. Орнамент простору і простір орнаменту*. Стилос.
- Правнучка Марії Примаченко стала обличчям колекції одягу, присвяченої творчості художниці*. (2022, 12 липня). Texty.org.ua. <https://texty.org.ua/fragments/108427/pravnuchka->

mariyi-prymachenko-stala-oblychchiam-kolekciyi-odyahu-prysvyachenoyi-tvorchosti-hudozhnyci-foto

- Прищенко, С. (2015). Соціокультурні аспекти рекламної графіки: пошуки національної ідентичності. В Є. Антонович (Ред.), *Етнодизайн: європейський вектор розвитку і національний контекст* (Кн. 2, с. 60–65). Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка.
- Сиваш, І. О. (2018, 20 листопада). Дослідження етнодизайну в контексті розбудови української культури. В *Художня культура та мистецька освіта: традиція та сучасність* [Матеріали конференції] (с. 154–157). Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв.
- Станкевич, М. Р. (1997). Мистецтвознавчі аспекти теорії традиції. *Народознавчі зошити*, 2, 91–99.
- Тканко, З. (2015). *Мода в Україні ХХ століття*. Артос.
- Тканко, О. (2006). Осягнення національних ознак у творчості сучасних українських модельєрів. *Вісник Львівської національної академії мистецтв*, 17, 345–353.
- Удріс-Бородавко, Н. (2023). *Графічний дизайн з українським обличчям*. ArtHuss.
- Удріс-Бородавко, Н. (2024). Джерела ідентичності: український наїв у сучасному графічному та міжвидовому дизайні. *Деміург: ідеї, технології, перспективи дизайну*, 7(2), 263–288. <https://doi.org/10.31866/2617-7951.7.2.2024.315460>
- Цимбала, Л. (2019). Національні традиції у дизайні костюму: аспекти методики мистецтвознавчого аналізу. *Вісник Львівської національної академії мистецтв*, 39, 170–180. <https://doi.org/10.37131/2524-0943-2019-39-12>
- Шандренко, О. М. (2014). Етномистецтво як джерело модифікації проектних стратегій формотворення в дизайні одягу. *Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв*, 7, 34–37.
- Шулікіна, М. (2024, 12 січня). Що потрібно знати про художницю Марію Примаченко. *Vogue*. <https://vogue.ua/article/culture/art/chto-nuzhno-znat-o-marii-primachenko-32145.html>
- Юрчишина, Ю. Б. (2021). *Традиції народного вбрання в творчості сучасних дизайнерів одягу (історико-культурні передумови та мистецькі інтерпретації)* [Дисертація кандидата мистецтвознавства, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника].

References

- Antonovych, Ye. (2015). Etnorenesansy v kulturi XX st. ta yikhni etnodyzainerski vymiry [Ethno-Renaissances in the culture of the 20th century and their ethno-design dimensions]. In *Etnodyzain: yevropeyskyi vektor rozvytku i natsionalnyi kontekst* [Ethno-Design: European vector of development and national context] (Bk. 1, pp. 7–11). Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University [in Ukrainian].
- Borysova, H., & Samruk, N. (2008). *Mariia Prymachenko. Daruiu vam sontse* [Mariia Prymachenko. I give you the sun] [Exhibition catalog]. Rodovid [in Ukrainian].
- Danylenko, V. (2005). *Dyzain Ukrainy u svitovomu konteksti khudozhno-proektnoi kultury* [Design of Ukraine in the world context of artistic and design culture] [Monograph]. Kharkiv State Academy of Design and Arts; Koloryt [in Ukrainian].
- Kartyny Tetiany Yablonskoi ta Marii Prymachenko u novii kolektsii Andre Tan X Katia Osadcha [Paintings by Tetiana Yablonska and Mariia Prymachenko in the new Andre Tan X Katia Osadcha collection]. (2021, October 19). Marie Claire. <https://marieclaire.ua/fashion/kartini-tetyani-yablonskoyi-ta-mariyi-primachenko-u-novij-kolektsiyi-andre-tan-x-katya-osadcha/> [in Ukrainian].
- Kikhtenko, V. (2022, April 18). Kyivskyi brend OLIZ stvoryv kolektsiiu khustynok i futbolok za motyvamy kartyn Marii Prymachenko [Kyiv brand OLIZ created a collection of scarves and T-shirts based on the paintings of Mariia Prymachenko]. Village. <https://www.village.>

- com.ua/village/city/city-news/325201-kiyivskiy-brend-oliz-stvoriv-kolektsiyu-hustinok-ta-futbolok-za-motivami-kartin-mariyi-primachenko [in Ukrainian].
- Kosiv, V. M. (2003). *Natsionalni modeli i hlobalizatsiia hrafichnoho dyzainu druhoi polovyny XX st.* [National models and globalization of graphic design of the second half of the 20th century] [PhD Dissertation, Kharkiv State Academy of Design and Arts] [in Ukrainian].
- Lehenkyi, Yu. H. (2000). *Dyzain: kulturolohiia ta estetyka* [Design: Cultural studies and aesthetics]. Kyiv State University of Technologies and Design [in Ukrainian].
- Melnyk, M. T. (2018). *Moda: vid avanhardu do yapsteriv* [Fashion: From avant-garde to yupsters]. MODOSLAV [in Ukrainian].
- Naiden, O. S. (2011). *Mariia Prymachenko. Ornament prostoru i prostir ornamentu* [Maria Prymachenko. Ornament of space and the space of ornament]. Stylos [in Ukrainian].
- Pravnuchka Marii Prymachenko stala oblychchiam kolektsii odiahu, prysviachenoi tvorchosti khudozhnytsi [Mariia Prymachenko's great-granddaughter became the face of a clothing collection dedicated to the artist's work]. (2022, July 12). Texty.org.ua. <https://texty.org.ua/fragments/108427/pravnuchka-mariyi-prymachenko-stala-oblychchiam-kolektsiyi-odiyahu-prysviachenoyi-tvorchosti-hudozhnytsi-foto> [in Ukrainian].
- Pryshchenko, S. (2015). Sotsiokulturni aspekty reklamnoi hrafiky: poshuky natsionalnoi identychnosti [Sociocultural aspects of advertising graphics: The search for national identity]. In *Etnodyzain: yevropeiskyi vektor rozvytku i natsionalnyi kontekst* [Ethnodesign: European vector of development and national context] (Bk. 2, pp. 60–65). Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University [in Ukrainian].
- Shandrenko, O. M. (2014). Etnomystetstvo yak dzherelo modyfikatsii proektnykh stratehii formatvorennya v dyzaini odiahu [Ethnoart as a source of modification of shaping project strategies in fashion design]. *Bulletin of Kharkiv State Academy of Design and Arts*, 7, 34–37 [in Ukrainian].
- Shulikina, M. (2024, January 12). Shcho potribno znaty pro khudozhnytsiu Mariiu Prymachenko [What you need to know about the artist Mariia Prymachenko]. *Vogue*. <https://vogue.ua/article/culture/art/chto-nuzhno-znat-o-marii-primachenko-32145.html> [in Ukrainian].
- Stankevych, M. R. (1997). Mystetstvoznachchi aspekty teorii tradytsii [Art historical aspects of the theory of tradition]. *The Ethnology Notebooks*, 2, 91–99 [in Ukrainian].
- Syvash, I. O. (2018, November 20). Doslidzhennia etnodyzainu v konteksti rozbudovy ukrainskoi kultury [Research on ethnodesign in the context of the development of Ukrainian culture]. In *Khudozhnia kultura ta mystetska osvita: tradytsiia ta suchasnist* [Art culture and art education: tradition and modernity] [Conference proceedings] (pp. 154–157). National Academy of Culture and Arts Management [in Ukrainian].
- Tkanko, O. (2006). Osiahennia natsionalnykh oznak u tvorchosti suchasnykh ukrainskykh modelieriv [Understanding national features in the work of modern Ukrainian fashion designers]. *Bulletin of Lviv National Academy of Arts*, 17, 345–353 [in Ukrainian].
- Tkanko, Z. (2015). *Moda v Ukraini XX stolittia* [Fashion in Ukraine of the 20th century]. Artos [in Ukrainian].
- Tsymbala, L. (2019). Natsionalni tradytsii u dyzaini kostiumu: aspekty metodyky mystetstvoznachchoho analizu [National traditions in costume design: Aspects of the methodology of art criticism analysis]. *Bulletin of Lviv National Academy of Arts*, 39, 170–180. <https://doi.org/10.37131/2524-0943-2019-39-12> [in Ukrainian].
- Udris-Borodavko, N. (2023). *Hrafichnyi dyzain z ukrainskym oblychchiam* [Graphic design with a Ukrainian face]. ArtHuss [in Ukrainian].
- Udris-Borodavko, N. (2024). Dzherela identychnosti: ukrainskyi naiv u suchasnomu hrafichnomu ta mizhvydovomu dyzaini [Sources of identity: Ukrainian naive in modern graphic and interspecies design]. *Demiurge: Ideas, Technologies, Perspectives of Design*, 7(2), 263–288. <https://doi.org/10.31866/2617-7951.7.2.2024.315460> [in Ukrainian].

- Yurchyshyna, Yu. B. (2021). *Tradytsii narodnoho vbrannia v tvorchosti suchasnykh dyzaineriv odiahu (istoryko-kulturni peredumovy ta mystetski interpretatsii)* [Traditions of folk costume in the work of modern clothing designers (historical and cultural prerequisites and artistic interpretations)] [PhD Dissertation, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University] [in Ukrainian].
- Zahadky ekzotychnykh zviriv Marii Prymachenko* [Mariia Prymachenko's mysteries of exotic animals]. (2016, February 12). *Ukrainska pravda*. <https://life.pravda.com.ua/culture/2016/02/12/208057> [in Ukrainian].

Надійшла: 15.12.2024; Прийнята: 22.03.2025

Стаття вперше опублікована онлайн 23.05.2025

This is an open access journal, and all published articles are licensed under a Creative Commons Attribution 4.0.